

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
GIOVANNI PITRUZZELLA IŠVADA,
pateikta 2019 m. gegužės 16 d.¹

Byla C-31/18

**„Elektrorazpredelenie Yug“ EAD
prieš
Komisia za energiyno i vodno regulirane (KEVR),
dalyvaujant
BMF Port Burgas EAD**

(*Administrativen sad Sofia-grad* (Sofijos miesto administracinis teismas, Bulgarija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Elektros energijos vidaus rinka – Direktyva 2009/72/EB – 2 straipsnio 3, 4, 5 ir 6 punktai – Sąvokos „perdavimo sistema“ ir „skirstymo sistema“ – Sistemų atskyrimo kriterijai – Įtampos lygmuo – Įrenginių nuosavybė – Laisva trečiųjų asmenų prieiga – Prieiga pasinaudojant vidutinės įtampos įrenginiu – Sistemų jungties punktai“

1. Ši byla susijusi su *Administrativen sad Sofia-grad* (Sofijos miesto administracinis teismas, Bulgarija) prašymu priimti prejudicinį sprendimą dėl 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2009/72/EB dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, panaikinančios Direktyvą 2003/54/EB², 2 straipsnio 3 ir 5 punktų išaiškinimo.
2. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo prejudiciniai klausimai kilo nagrinėjant pietryčių Bulgarijoje išimtinės teises turinčio elektros energijos skirstytojo ginčą su bendrove, kuri yra uosto koncesijos valdytoja ir ketina tiesiogiai prijungti savo tinklą prie perdavimo sistemos, taigi mokėti mokesčius už tinklo paslaugas tiesiogiai perdavimo sistemos operatoriui.
3. Šioje byloje Teismui suteikiama galimybė pateikti svarbius kai kurių pagrindinių Direktyvos 2009/72 sąvokų taikymo srities išaiškinimus.

I. Teisinis pagrindas

A. ES teisės aktai

4. Direktyvos 2009/72 2 straipsnyje „Sąvokų apibrėžtys“ nurodyta:

„Šioje direktyvoje taikomos šios sąvokų apibrėžtys: <...>

¹ Originalo kalba: italų.

² OL L 211, 2009, p. 55.

- 3) perdavimas – elektros energijos transportavimas ypač aukštos ir aukštosios įtampos jungtine sistema siekiant ją pristatyti galutiniams vartotojams ar skirstytojams, išskyrus tiekimą;
- 4) perdavimo sistemos operatorius – fizinis ar juridinis asmuo, atsakingas už perdavimo sistemos eksploatavimą ir techninės priežiūros užtikrinimą, ir, jei būtina, už jos plėtrą konkrečioje teritorijoje ir tam tikrais atvejais – už jos sujungimą su kitomis sistemomis bei už tai, kad būtų užtikrintas ilgalaikis sistemos pajėgumas pagrįstiems elektros energijos perdavimo poreikiams tenkinti;
- 5) skirstymas – elektros energijos transportavimas aukštosios, vidutinės ir žemosios įtampos skirstymo sistemomis siekiant ją pristatyti vartotojams, išskyrus tiekimą;
- 6) skirstymo sistemos operatorius – fizinis ar juridinis asmuo, atsakingas už skirstymo sistemos eksploatavimą ir techninės priežiūros užtikrinimą, ir, jei būtina, už jos plėtrą konkrečioje teritorijoje ir tam tikrais atvejais – už jos sujungimą su kitomis sistemomis bei už tai, kad būtų užtikrintas sistemos ilgalaikis pajėgumas pagrįstiems elektros energijos skirstymo poreikiams tenkinti.“

B. Bulgarijos teisė

5. *Zakon za energetikata* (Energetikos įstatymas, toliau – ZE) (DV, Nr. 107, 2003) 86 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „[e]lektros energijos perdavimo veiklą turi vykdyti elektros energijos perdavimo sistemos operatorius, kuris turi licenciją transportuoti elektros energiją ir buvo sertifikuotas <...>“.

6. ZE 88 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „[e]lektros energijos skirstymo ir skirstymo sistemų eksploatavimo veiklą turi vykdyti skirstymo sistemų operatoriai, kurie yra tokių sistemų nustatytoje teritorijoje savininkai ir turi elektros energijos skirstymo atitinkamoje teritorijoje licenciją. <...>“

7. ZE (DV, Nr. 54, 2012) papildomų nuostatų 1 straipsnyje pateiktos šios apibrėžtys:

„20) elektros energijos perdavimo sistema – elektros linijų ir elektros įrenginių visuma, skirta elektros energijai perduoti, transformuoti nuo aukštos iki vidutinės įtampos ir elektros energijos srautui perskirstyti; <...>

22) elektros energijos perdavimo sistema – elektros energijai skirstyti skirtų aukštosios, vidutinės ir žemosios įtampos elektros laidų ir elektros įrenginių visuma; <...>

44) elektros energijos perdavimas – <...> elektros energijos transportavimas <...> perdavimo tinklu <...>;

49) skirstymas – elektros energijos transportavimas <...> skirstomaisiais tinklais.“

II. Faktinės aplinkybės, pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

8. Bendrovė *Elektrozpredelenie Yug EAD* (toliau – *ER Yug*) turi Bulgarijos energetikos ir vandens reguliavimo institucijos (*Komisia za energiyno i vodno regulirane*, toliau – KEVR) išduotą išimtinę licenciją, pagal kurią vykdo elektros energijos skirstymo panaudojant skirstymo sistemą veiklą licencijoje nurodytoje teritorijoje, t. y. Bulgarijos pietrytinėje dalyje.

9. *ER Yug* licencijoje nurodytas rajonas apima teritoriją, kurioje yra bendrovės *BMF Port Burgas EAD* (toliau – *BMF*) padaliniai, visų pirma Burgaso uosto vakarinis ir rytinis terminalai, kurių eksploatavimo koncesiją bendrovei *BMF* suteikė viena valstybės įmonė. Šioje teritorijoje *BMF* eksploatuoja uostą ir teikia atitinkamas paslaugas.

10. *BMF* padaliniai su elektros tinklu sujungti vidutinės įtampos (20 kV) linija, pavadinta „Novo pristanishte“ („Naujasis uostas“), vidutinės įtampos lygmeniu prijungta prie vidutinės įtampos (taip pat 20 kV) įrenginio, esančio elektros transformavimo pastotėje „Ribari“ („Žvejai“)³. Elektros linija „Novo pristanishte“ priklauso valstybei ir yra priskirta *BMF*, suteikiant minėtų uosto terminalų koncesiją. Elektros pastotės „Ribari“ savininkas yra Bulgarijos perdavimo sistemos operatorius – įmonė *Elektroenergien sistemen operator* (toliau – *ESO*).

11. Iš *ESO* perdavimo sistemos tiekama 110 kV įtampos (aukštos įtampos) elektros srovė transformatoriuose Nr. 1 ir Nr. 2 paverčiama vidutinės įtampos (20 kV) elektros srove, o tada patenka į vidutinės įtampos (20 kV) pastotę „Ribari“. Iš *ESO* perdavimo sistemos į *ER Yug* skirstymo sistemą patenkančios elektros energijos matavimo komerciniai įtaisai yra įrengti iš karto už transformatorių Nr. 1 ir Nr. 2, prie pastotės „Ribari“ sekcijų Nr. 26 ir Nr. 39. Linija „Novo pristanishte“ prie pastotės „Ribari“ prijungta uždaru vidutinės įtampos (20 kV) skirstymo įrenginiu prie sekcijos Nr. 44. Ši linija yra naudojama elektros energijai perduoti ir tiekti tiksliai *BMF*.

12. 2013 m. įmonės *ER Yug* ir *BMF* sudarė tinklo paslaugų sutartį, pagal kurią pirmoji suteikė antrajai prieigą prie elektros skirstymo sistemos ir elektros energijos perdavimo į tą sistemą, siekiant tiekti elektros energiją į Burgaso uosto teritorijoje esančius *BMF* padalinius.

13. Vis dėlto manydama, kad yra tiesiogiai prijungta prie perdavimo tinklo, 2016 m. *BMF* vienašališkai nutraukė sutartį su *ER Yug* ir sudarė sutartis su *ESO* dėl prieigos prie perdavimo tinklo, tinklo paslaugų teikimo ir elektros energijos perdavimo siekiant tiekti elektros energiją minėtiems *BMF* padaliniams.

14. Nepaisant to, *ER Yug*, atsižvelgdama į tai, kad *BMF* padaliniai ir toliau buvo prijungti prie skirstomojo tinklo, teikė sąskaitas už prieigos prie skirstymo sistemos suteikimą ir elektros energijos perdavimą į tą sistemą.

15. Tada *BMF* kreipėsi į *KEVR*; ši 2017 m. vasario 28 d. Sprendime Nr. Zh-37 padarė išvadą, kad, pasibaigus sutarties nutraukimo terminui, *ER Yug* nebeturi teisės teikti sąskaitų faktūrų dėl prieigos prie elektros energijos skirstymo sistemos ir elektros energijos perdavimo į tą sistemą. Daugumos *KEVR* narių nuomone, *BMF* padaliniai yra tiesiogiai prijungti prie *ESO* elektros energijos perdavimo sistemos, todėl *BMF* gali turėti tiesioginę prieigą prie jos. Taigi *KEVR* nurodė *ER Yug* nebeteikti *BMF* sąskaitų už prieigą prie skirstymo sistemos ir elektros energijos perdavimą ta sistema, taip pat patikslinti mokesčių, apskaičiuotą pasibaigus sutarties su *BMF* nutraukimo terminui.

16. *ER Yug* apskundė *KEVR* sprendimą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui.

17. Nagrinėjant bylą tame teisme, *ER Yug* tvirtino, kad tol, kol *BMF* yra prijungta prie elektros skirstymo sistemos, ji negali nutraukti prieigos prie elektros energijos skirstymo sistemos ir elektros energijos perdavimo naudojantis ta sistema sutarties. Pagal Direktyva 2009/72 nustatytą sistemą lemiamas elektros energijos perdavimo sistemos ir skirstymo sistemos atskyrimo kriterijus yra įtampos lygis: perdavimo sistemoje palaikoma aukščiausia ir aukšta įtampa, o skirstymo sistemoje – aukšta, vidutinė ir žema įtampa. ZE 1 straipsnio 20 ir 44 punktuose pateikta elektros perdavimo apibrėžtis yra nesuderinama su Direktyvos 2009/72 2 straipsnio 3 punkte pateikta apibrėžtimi, kuri, atsižvelgiant į jos tiesioginį veikimą ir Sąjungos teisės viršenybės principą, turi būti taikoma tiesiogiai. Tai reiškia, kad

³ Iš nutarties pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad Burgaso uoste esantys *BMF* padaliniai prie elektros tinklo prijungti dviem kitomis elektros linijomis: „Komi“ ir „Parova tsentrala“ („Garo jėgainė“). Tačiau šios dvi elektros perdavimo linijos nėra susijusios su prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjama byla.

vidutinės įtampos tinklo paslaugų teikimas yra elektros energijos skirstymo veikla. Perdavimo tinklo operatorius ESO neturi teisės nei prijungti savo vartotojų prie vidutinės įtampos perdavimo sistemos, nei teikti vidutinės įtampos tinklo paslaugų, nes tokia veikla priskiriama elektros energijos skirstymo paslaugoms, o *ER Yug* turi išimtinę licenciją joms teikti teritorijoje, kurioje yra BMF padaliniai.

18. BMF, priešingai, teigia, kad jos padaliniai yra tiesiogiai prijungti prie elektros energijos perdavimo sistemos per „Ribari“ pastotę. Todėl, kadangi nei tos pastotės, nei prie jos prijungtos linijos „Novo pristanishte“ nuosavybės teisės nepriklauso *ER Yug*, jos nėra elektros energijos skirstymo sistemos elementai. Taigi BMF mano, kad *ER Yug* licencija neatitinka sąlygų, kurios turi būti tenkinamos, siekiant teikti prieigos suteikimo ir elektros energijos perdavimo per elektros energijos skirstymo sistemą paslaugas ir imti tų paslaugų mokesčius.

19. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad šioje byloje būtina nustatyti, prie kurio elektros, skirstymo ar perdavimo tinklo yra prijungti BMF padaliniai, taigi ir kuriam operatoriui ta bendrovė turėtų mokėti mokesčius už tinklo paslaugas. Todėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad lemiamą reikšmę turi elektros perdavimo ir skirstymo veiklos bei sąvokų „perdavimo sistema“ ir „skirstymo sistema“ atskyrimo kriterijaus nustatymas. Jeigu iš tikrųjų būtų laikoma, kad įtampos lygis yra vienintelis tos veiklos skiriamasis kriterijus, nes „Novo pristanishte“ linija yra „Ribari“ pastotėje prijungta prie vidutinės įtampos tinklo, BMF mokesčius už tinklo paslaugas turėtų mokėti *ER Yug*, o ši įmonė turėtų išimtinę teisę teikti tinklo paslaugas visiems vartotojams, kurie jos licencijoje nurodytoje teritorijoje yra prijungti prie vidutinės įtampos tinklo, neatsižvelgiant į tai, ar ji yra atitinkamų įrenginių savininkė, ar ne.

20. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat pažymi, kad nacionalinis teisės aktų leidėjas perdavimo ir skirstymo sistemas atskyrė pagal tai, ar elektros įrenginių nuosavybės teisės priklauso perdavimo sistemos operatoriui, ar skirstymo sistemos operatoriui. Tačiau nacionalinės teisės aktų leidėjo pozicija dėl įtampos lygmens yra ne tokia aiški. Vis dėlto iš Direktyvos 2009/72 2 straipsnio 3 ir 5 punktuose pateiktų sąvokų apibrėžčių matyti, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas vieninteliu svarbiu kriterijumi laiko tiekiamos elektros energijos įtampos lygmenį, ir tai Teisingumo Teismas patvirtino savo 2008 m. gegužės 22 d. Sprendime *citiworks* (C-439/06, EU:C:2008:298).

21. Tokiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

- „1. Ar Direktyvos 2009/72 2 straipsnio 3 ir 5 punktų nuostatos aiškintinos taip, kad vienintelis skirstymo sistemos ir perdavimo sistemos ir atitinkamai elektros energijos „skirstymo“ ir „perdavimo“ veiklos rūšių atskyrimo kriterijus yra įtampos lygmuo ir valstybėms narėms, nepaisant jų veiksmų laisvės priskirti sistemos naudotojus prie vieno arba kito tipo sistemos (perdavimo arba skirstymo), neleidžiama kaip papildomo elektros energijos perdavimo ir skirstymo veiklos rūšių atskyrimo kriterijaus taikyti šių rūšių veiklai vykdyti naudojamo turto nuosavybės?
2. Jei į pirmąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai: ar elektros energijos vartotojai, turintys jungtį su vidutinės įtampos sistema, visuomet laikytini licenciją atitinkamoje teritorijoje turinčio skirstymo sistemos operatoriaus klientais, neatsižvelgiant į įrangos, prie kurios tiesiogiai prijungti šių vartotojų elektros įrenginiai, nuosavybės santykius ir į vartotojų tiesiogiai su perdavimo sistemos operatoriumi sudarytas sutartis?
3. Jei į pirmąjį klausimą būtų atsakyta neigiamai: ar pagal Direktyvos 2009/72 prasmę ir tikslą leidžiamos nacionalinės teisės nuostatos, kaip [ZE] papildomų nuostatų 1 straipsnio 44 punktą, siejamas su 20 punktu, pagal kurias „elektros energijos perdavimas“ yra elektros energijos transportavimas perdavimo sistema, o „elektros energijos perdavimo sistema“ – elektros energijai perduoti, aukštosios įtampos elektros energijai transformuoti į vidutinės įtampos ir elektros energijos srautams perskirstyti skirtų elektros laidų ir įrenginių visuma? Ar tomis pačiomis

sąlygomis leidžiamos nacionalinės teisės nuostatos, kaip [ZE] 88 straipsnio 1 dalis, kurioje nustatyta: „Elektros energijos skirstymo ir elektros energijos skirstymo sistemų eksploatavimo veiklą vykdo skirstymo sistemų operatoriai, kurie yra tokių sistemų nustatytoje teritorijoje savininkai ir turi elektros energijos skirstymo atitinkamoje teritorijoje licenciją?“

III. Teisinis vertinimas

22. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo pateiktuose prejudiciniuose klausimuose iškeltos svarbios problemos, susijusios su įvairių pagrindinių Direktyvos 2009/72 sąvokų, visų pirma sąvokų „perdavimo sistema“ ir „paskirstymo sistema“, aiškinimu.

23. Prieš sprendžiant šiuos klausimus, manau, būtų naudinga preliminariai priminti šia direktyva siekiamus tikslus, atsižvelgiant į atitinkamą Teisingumo Teismo jurisprudenciją.

A. Direktyvos 2009/72 tikslai, atsižvelgiant į Teisingumo Teismo jurisprudenciją

24. Kaip matyti iš Direktyvos 2009/72, kuri yra „trečiojo energetikos paketo“ dalis, 1 straipsnio, šioje direktyvoje nustatomos elektros energijos perdavimo ir skirstymo bendrosios taisyklės bei vartotojų apsaugos nuostatos, siekiant patobulinti ir integruoti konkurencingas Sąjungos elektros energijos rinkas⁴.

25. Atsižvelgiant į Direktyvos 2009/72 3 ir 8 konstatuojamąsias dalis galima daryti išvadą, kad ja siekiama sukurti visiškai atvirą rinką, kurioje kiekvienas vartotojas galėtų laisvai pasirinkti tiekėjus, o tiekėjai – laisvai tiekti elektros energiją savo vartotojams⁵, ir kurioje būtų užtikrinta konkurencija ir elektros energijos tiekimas konkurencingusia kaina.

26. Šiuo tikslu Direktyva 2009/72 taip pat siekiama sudaryti geresnę tarpvalstybinę prieigą naujiems elektros energijos tiekėjams, o tai, kaip nurodyta direktyvos 5 konstatuojamojoje dalyje, taip pat padeda užtikrinti elektros energijos tiekimo saugumą, kuris ypač svarbus Europos visuomenės raidai. Todėl Direktyva 2009/72 siekiama toliau plėtoti tarpvalstybines jungtis.

27. Šiomis aplinkybėmis, siekiant užtikrinti tinkamą konkurencijos veikimą, ypač siekiant baigti kurti elektros energijos vidaus rinką, būtina užtikrinti nediskriminacinę ir skaidrią prieigą prie tinklo už tinkamą kainą⁶.

28. Kad šie tikslai būtų pasiekti, Direktyvoje 2009/72 išdėstytos nuostatos, užtikrinančios teisinį ir funkcinį tinklų atskyrimą nuo gamybos ir tiekimo veiklos, siekiant išvengti diskriminacijos ne tik eksploatuojant tinklą, kaip nustatyta tos direktyvos 9 konstatuojamojoje dalyje, bet ir skatinant vertikaliam integruotam įmonėms tinkamai investuoti į savo tinklus.

29. Taigi Direktyvos 2009/72 2 straipsnyje pateikiamas pagrindinių toje direktyvoje vartojamų sąvokų apibrėžčių rinkinys.

30. Direktyvoje 2009/72 nėra apibrėžtos pačios sąvokos „perdavimo sistema“ ir „skirstymo sistema“, tačiau jos 2 straipsnio 3 ir 5 punktuose pateiktos sąvokų elektros energijos „perdavimas“ ir „skirstymas“ apibrėžtys. Elektros energijos perdavimas yra apibrėžtas kaip „elektros energijos transportavimas ypač aukštos ir aukštosios įtampos jungtine sistema, siekiant pristatyti ją galutiniams

4 Šiuo klausimu žr. 2018 m. lapkričio 28 d. Sprendimą *Solvay Chimica Italia ir kt.* (C-263/17, C-262/17 ir C-273/17, EU:C:2018:961, 27 punktą). 2016 m. lapkričio 30 d. Komisija paskelbė pasiūlymą dėl direktyvos išdėstymo nauja redakcija (žr. COM (2016) 864 *final*).

5 Šiuo klausimu žr. 2018 m. lapkričio 28 d. Sprendimą *Solvay Chimica Italia ir kt.* (C-263/17, C-262/17 ir C-273/17, EU:C:2018:961, 55 punktą).

6 Žr. remiantis ankstesne Direktyva 2003/54/EB priimtus 2008 m. gegužės 22 d. Sprendimą *citiworks* (C-439/06, EU:C:2008:298, 40–44 punktai) ir 2008 m. spalio 9 d. Sprendimą *Sabatauskas ir kt.* (C-239/07, EU:C:2008:551, 31 punktą).

„vartotojams ar skirstytojams, išskyrus tiekimą“. Elektros energijos skirstymas ten apibrėžtas kaip „elektros energijos transportavimas aukštosios, vidutinės ir žemosios įtampos skirstymo sistemomis siekiant ją pristatyti vartotojams, išskyrus tiekimą“. Pagal šios direktyvos 2 straipsnio 19 punktą sąvoka „tiekimas“ turi būti suprantama kaip elektros energijos pardavimas vartotojams⁷.

31. Remdamasis minėtomis sąvokų „perdavimas“ ir „skirstymas“ apibrėžtimis Teisingumo Teismas suformulavo sąvokų „perdavimo sistema“ ir „paskirstymo sistema“ apibrėžtis. Taigi Teisingumo Teismas perdavimo sistemą apibrėžė kaip tinklų sujungimo sistemą, skirtą perduoti ypač aukštos ir aukštos įtampos elektros energijai, skirtai perduoti galutiniams vartotojams ar skirstytojams, o paskirstymo sistemą – kaip sistemą, kuria perduodama aukštos, vidutinės ir žemos įtampos elektros energija, skirta perduoti elektros energijos didmenininkams arba galutiniams vartotojams⁸.

32. Taigi, Teisingumo Teismas nustatė, kad, vertinant perdavimo ir skirstymo sistemų pobūdį ir tokiomis sistemomis transportuotos elektros energijos kiekį, kriterijus, pagal kurį galima atskirti perdavimą nuo paskirstymo ir pagal kurį nustatoma, ar tinklas yra perdavimo, ar skirstymo sistema, kaip tai suprantama pagal tą direktyvą, yra tik tos elektros energijos įtampa⁹.

33. Remdamasis tomis pačiomis apibrėžtimis Teisingumo Teismas kaip nesvarbius atmetė kitus kriterijus, pagal kuriuos nustatoma, ar sistema patenka į Direktyvos 2009/72 taikymo sritį, ar ne, pavyzdžiui, datą, kada ši sistema buvo sukurta, aplinkybę, kad ją ketinama naudoti savo reikmėms ir kad ją valdo privatus subjektas, prie kurio yra prijungtas ribotas gamybos ir vartojimo vienetų skaičius, arba sistemos dydį¹⁰.

34. Atsižvelgiant į tai, sistemos, kurios atlieka, pirma, labai aukštos ir aukštos įtampos elektros energijos perdavimo galutiniams vartotojams ar skirstytojams funkciją, arba, antra, didelės, vidutinės ir žemos įtampos elektros energijos, skirtos perduoti galutiniams vartotojams, perdavimo funkciją, turi būti laikomos atitinkamai „perdavimo sistemomis“ arba „paskirstymo sistemomis“, patenkančiomis į Direktyvos 2009/72 taikymo sritį¹¹.

35. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas aiškiai nurodė, kad nors pagal Direktyvą 2009/72 valstybėms narėms paliekama veiksmų laisvė ją įgyvendinti, taigi, ir rinktis būdus, kaip pasiekti joje nustatytus tikslus, valstybės narės bet kuriuo atveju vis dėlto privalo užtikrinti, kad jos taikymo srityje būtų laikomasi šioje direktyvoje nustatytų principų ir sistemos. Kitaip tariant, jeigu Direktyva 2009/72 taikoma, valstybės narės negali jos nuostatų netaikyti elementams ar aspektams, kurie patenka į jos taikymo sritį, susijusią su elektros energijos sektoriaus organizavimu ir veikimu¹².

36. Teisingumo Teismas šį principą suformulavo konkrečiai dėl skirstymo sistemos nustatymo pagal Direktyvą 2009/72 ir pabrėžė, kad valstybės narės negali į Direktyvos 2009/72 taikymo sritį patenkančių sistemų priskirti prie atskiros skirstymo sistemų kategorijos, kuri skirtųsi nuo toje direktyvoje aiškiai nustatytų sistemų, kad galėtų joms taikyti toje direktyvoje nenumatytas išimtis¹³. Šie argumentai *mutatis mutandis* taikytini perdavimo sistemoms¹⁴.

7 2018 m. lapkričio 28 d. Sprendimas *Solvay Chimica Italia ir kt.* (C-262/17, C-263/17 ir C-273/17, EU:C:2018:961, 28 punktas) ir pagal analogiją 2008 m. gegužės 22 d. Sprendimas *citiworks* (C-439/06, EU:C:2008:298, 45 punktas).

8 Dėl Direktyvos 2003/54 žr. 2008 m. gegužės 22 d. Sprendimą *citiworks* (C-439/06, EU:C:2008:298, 46 punktas). Taip pat žr. 2018 m. lapkričio 28 d. Sprendimą *Solvay Chimica Italia ir kt.* (C-262/17, C-263/17 ir C-273/17, EU:C:2018:961, 29 punktas).

9 Ten pat, atitinkamai 48 punktas ir 30 punktas.

10 2018 m. lapkričio 28 d. Sprendimas *Solvay Chimica Italia ir kt.* (C-262/17, C-263/17 ir C-273/17, EU:C:2018:961, 31 ir 35 punktai).

11 Šiuo klausimu žr. 2018 m. lapkričio 28 d. Sprendimą *Solvay Chimica Italia ir kt.* (C-262/17, C-263/17 ir C-273/17, EU:C:2018:961, 37 punktas).

12 Šis principas aiškiai išdėstytas 2008 m. gegužės 22 d. Sprendime *citiworks* (C-439/06, EU:C:2008:298, 44, 49 ir 55 punktai), taip pat 2018 m. lapkričio 28 d. Sprendime *Solvay Chimica Italia ir kt.* (C-262/17, C-263/17 ir C-273/17, EU:C:2018:961, 48 ir 51 punktai) dėl trečiųjų asmenų priegios ir elektros energijos tinklų skirstymo į kategorijas, kaip numatyta direktyvoje. Šiuo klausimu taip pat žr. šios išvados 25 išnašą.

13 2018 m. lapkričio 28 d. Sprendimas *Solvay Chimica Italia ir kt.* (C-262/17, C-263/17 ir C-273/17, EU:C:2018:961, 48 punktas).

14 Šiuo klausimu, kiek tai susiję su Direktyva 2003/54, žr. 2008 m. gegužės 22 d. Sprendimą *citiworks* (C-439/06, EU:C:2008:298, 49 punktas *in fine*).

37. Iš šios jurisprudencijos matyti, kad, kiek tai susiję su elektros tinklais, kurie pagal Direktyvą 2009/72 priskiriami prie perdavimo arba skirstymo sistemų, nepaisant to, kad valstybėms narėms palikta tam tikra veiksmų laisvė, negali būti „pilkujų zonų“, t. y. tinklų, kurie laikomi perdavimo arba skirstymo sistemomis, kaip apibrėžta Direktyvoje 2009/72, tačiau kuriems valstybių narių pasirinkimu netaikomos šioje direktyvoje nustatytos taisyklės.

38. Konkrečiai dėl prieigos prie transportavimo ir skirstymo sistemų Teisingumo Teismas ne kartą yra pabrėžęs, kad Direktyvos 2009/72 32 straipsnio 1 dalies pirmuoju ir antruoju sakiniais užtikrinama laisva trečiųjų šalių prieiga prie tokių sistemų¹⁵ yra vienas iš pagrindinių šios direktyvos tikslų¹⁶ ir viena iš esminių priemonių, kurias valstybės narės turi įgyvendinti, siekdamos užbaigti elektros energijos vidaus rinkos kūrimą¹⁷.

39. Atsižvelgiant į laisvos prieigos prie perdavimo arba skirstymo sistemų principo svarbą, pagal Direktyvos 2009/72 32 straipsnio 1 dalį valstybėms narėms palikta veiksmų laisvė remiantis SESV 288 straipsniu priimti trečiosios šalies prieigai prie perdavimo arba skirstymo sistemų įgyvendinti būtinas priemones jokių būdu neleidžia joms nukrypti nuo šio principo, išskyrus atvejus, kai šioje direktyvoje numatytos išimties ar leidžiančios nukrypti nuostatos¹⁸.

40. Bet kuriuo atveju trečiųjų šalių teisė naudotis perdavimo ir skirstymo sistemomis turi būti grindžiama objektyviais, nediskriminaciniais ir skaidriais kriterijais, taip pat įkainiais, kurie turi būti skelbiami prieš jiems įsigaliojant, ir negali būti suteikiama savo nuožiūra¹⁹.

41. Teisingumo Teismas taip pat nurodė, pirma, glaudų prieigos teisės ryšį su vartotojo teise laisvai pasirinkti tiekėją ir, antra, atitinkamą kiekvieno tiekėjo laisvę tiekti elektros energiją savo vartotojams; šis ryšys ir ši laisvė yra būdingi visiškai atvirai rinkai. Iš tikrųjų, siekiant užtikrinti, kad atitinkami vartotojai galėtų laisvai rinktis savo tiekėjus, pastariesiems reikia suteikti prieigą prie perdavimo ir skirstymo tinklų, kuriais elektra atiteka iki vartotojų²⁰.

42. Vis dėlto galimybė laisvai pasirinkti tiekėją nėra tiesiogiai susijusi su sistemos, prie kurios prijungtas vartotojas, tipu. Todėl Teisingumo Teismas aiškiai nurodė, kad ši pasirinkimo laisvė užtikrinama tiek tuo atveju, kai tiekėjas prijungia vartotojus prie perdavimo tinklo, tiek tada, kai jie prijungiami prie skirstymo tinklo²¹.

43. Teisingumo Teismas pažymėjo, kad valstybės narės turi tam tikrą veiksmų laisvę nukreipti sistemos vartotojus vieno ar kito tipo tinklo link, bet tai turi būti daroma nediskriminuojant ir objektyviai pagrindžiant²². Tačiau nagrinėdamas šį klausimą Teisingumo Teismas pripažino, kad svarbu siekti išvengti didelių vartotojų tiesioginio jungimosi prie perdavimo tinklų, nes dėl to su paskirstymo tinklais susijusios išlaidos tektų vien mažiems vartotojams ir padidėtų elektros energijos kaina, o tuo galima pagrįsti įpareigojimą visų pirma jungtis prie skirstymo tinklo²³.

15 Direktyvos 2009/72 32 straipsnio „Trečiosios šalies prieiga prie sistemos“ 1 dalyje nustatyta: „[v]alstybės narės užtikrina, kad būtų įgyvendinta paskelbtais tarifais grindžiama sistema, suteikianti trečiosioms šalims prieigą prie perdavimo ir skirstymo sistemų ir taikoma visiems reikalavimus atitinkantiems vartotojams, bei kad ši sistema būtų taikoma objektyviai, nediskriminuojant sistemos naudotojų“.

16 2008 m. spalio 9 d. Sprendimas *Sabatauskas ir kt.* (C-239/07, EU:C:2008:551, 46 punktą).

17 Žr. naujausią 2018 m. lapkričio 28 d. Sprendimą *Solvay Chimica Italia ir kt.* (C-262/17, C-263/17 ir C-273/17, EU:C:2018:961, 54 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).

18 2018 m. lapkričio 28 d. Sprendimas *Solvay Chimica Italia ir kt.* (C-262/17, C-263/17 ir C-273/17, EU:C:2018:961, 56 punktą).

19 2008 m. spalio 9 d. Sprendimas *Sabatauskas ir kt.* (C-239/07, EU:C:2008:551, 46 punktą).

20 Žr. 2008 m. gegužės 22 d. Sprendimą *citiworks* (C-439/06, EU:C:2008:298, 43 punktą), 2008 m. spalio 9 d. Sprendimą *Sabatauskas ir kt.* (C-239/07, EU:C:2008:551, 33 punktą) ir 2018 m. lapkričio 28 d. Sprendimą *Solvay Chimica Italia ir kt.* (C-262/17, C-263/17 ir C-273/17, EU:C:2018:961, 55 punktą).

21 Žr. 2008 m. spalio 9 d. Sprendimą *Sabatauskas ir kt.* (C-239/07, EU:C:2008:551, 43 punktą) ir generalinės advokatės J. Kokott išvados toje byloje (EU:C:2008:344) 41 punktą.

22 2008 m. spalio 9 d. Sprendimas *Sabatauskas ir kt.* (C-239/07, EU:C:2008:551, 47 punktą).

23 2008 m. spalio 9 d. Sprendimas *Sabatauskas ir kt.* (C-239/07, EU:C:2008:551, 48 punktą).

44. Galiausiai dar pažymėtina, kad 2018 m. lapkričio 28 d. Sprendime *Solvay Chimica Italia ir kt.* (C-263/17 (C-262/17 ir C-273/17, EU:C:2018:961) Teisingumo Teismas išaiškino, kad uždara skirstymo sistema, kaip apibrėžta Direktyvos 2009/72 28 straipsnyje, nėra ir negali būti atleista nuo šios direktyvos 32 straipsnio 1 dalyje nustatytos pareigos suteikti trečiosioms šalims laisvą prieigą²⁴.

45. Visus tris prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo pateiktus prejudicinius klausimus nagrinėsiu remdamasis tuo, kas išdėstyta pirma.

B. Dėl prejudicinių klausimų

1. Dėl pirmojo prejudicinio klausimo

46. Pirmasis prejudicinis klausimas yra padalytas į dvi dalis.

47. Pirmoje dalyje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar Direktyvos 2009/72 2 straipsnio 3 ir 5 punktų nuostatos turėtų būti aiškinamos taip, kad vienintelis elektros energijos perdavimo ir skirstymo sistemų, taigi, atitinkamai ir elektros energijos perdavimo ir skirstymo veiklos skiriamasis kriterijus yra įtampos lygmuo.

48. Pirmojo prejudicinio klausimo antroje dalyje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar valstybės narės galėtų įtraukti papildomą perdavimo veiklos (ir sistemos) ir skirstymo veiklos (ir sistemos) skiriamąjį kriterijų – jų veiklai naudojamą turto nuosavybę.

a) Dėl valstybių narių galimybės šalia įtampos kriterijaus nustatyti papildomus perdavimo sistemos ir skirstymo sistemos atskyrimo kriterijus

49. Iš šios išvados 30–32 punktuose išdėstytų argumentų matyti, kad, kiek tai susiję su pagal Direktyvą 2009/72 elektros tinklams taikoma teisine tvarka, šioje direktyvoje yra numatytas vienas esminis perdavimo sistemos ir skirstymo sistemos skirtumas.

50. Kaip minėta tuose punktuose, pačioje Direktyvoje 2009/72 perdavimo sistemos ir skirstymo sistemos sąvokų apibrėžtys nepateiktos. Tačiau Teisingumo Teismas kildino šių sąvokų apibrėžtis iš sąvokų „perdavimas“ ir „skirstymas“ apibrėžčių, pateiktų minėtos direktyvos 2 straipsnio 3 ir 5 punktuose, kuriuos prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašo išaiškinti.

51. Iš 31 punkte minėtų apibrėžčių matyti, kad perdavimo sistemos ir skirstymo sistemos sąvokos yra objektyvios, t. y. susijusios su tinklu, o ne su jį valdančiu subjektu, ir kad jos abi grindžiamos dviem kriterijais: vienas jų visiškai objektyvus – įtampos lygis: perdavimo sistemoje užtikrinama labai aukšta ir aukšta įtampa, o skirstymo sistemoje – aukšta, vidutinė ir žema įtampa, o antrasis kriterijus yra funkcinis, susijęs su abiejų skirtingų tipų sistemų atliekama funkcija elektros energijos sistemos organizavimo ir veikimo sistemoje, t. y. perdavimo sistemoje vykdomu elektros energijos perdavimu, siekiant tiekti galutiniams vartotojams arba skirstytojams, ir skirstymo sistemoje vykdomu elektros energijos perdavimu, siekiant perduoti didmeniniams klientams arba galutiniams vartotojams.

52. Dėl pirmojo kriterijaus, t. y. įtampos lygio, kaip minėta 32 punkte, Teisingumo Teismas neseniai dar kartą patvirtino, kad, atsižvelgiant į perdavimo ir skirstymo sistemų, kaip jos suprantamos pagal Direktyvą 2009/72, *pobūdį* ir tokiomis sistemomis transportuojamos *elektros energijos kiekį*, perdavimo ir skirstymo skiriamasis kriterijus yra tik tos elektros energijos įtampa, todėl tai yra svarbus kriterijus nustatyti, ar tinklas yra perdavimo sistema, ar paskirstymo sistema, kaip apibrėžta toje direktyvoje.

²⁴ 59 punktas.

53. Vis dėlto kalbant apie antrąjį – funkcinį – kriterijų, reikėtų pažymėti, kad abiejų tipų sistemos elektros energijos sektoriaus organizavimo ir veikimo srityje atlieka skirtingas funkcijas.

54. Perdavimo sistemos naudojamos elektros energijai transportuoti dideliais atstumais iš elektrinių, kuriose ji gaminama, į jos naudojimo vietas. Šios sistemos būtinai turi būti didelio masto, paprastai jos apima skirtingose valstybėse narėse esančias jungtis, kuriomis elektros energija transportuojama esant labai aukštai arba aukštai įtampai, siekiant kuo mažiau jos prarasti transportavimo metu.

55. Skirstymo sistemų funkcija yra kitokia. Jomis elektros energija perduodama visiems vartotojams jų pačių reikmėms tenkinti. Jos paprastai būna mažesnio dydžio, paprastai plėtojamos vietos mastu ir yra kapiliarinės, galinčios pasiekti galutinius vartotojus ar naudotojus. Taip pat joms būdingas žemesnis įtampos lygis nei perdavimo sistemoje, nes tai būtina saugos sumetimais, t. y. tiek siekiant sumažinti elektros smūgio riziką arti gyvenviečių, tiek siekiant prie tinklo prijungti galutinius vartotojus – namų ūkius ir pramonės objektus – kurių elektros jungtyse palaikoma atitinkamai žema ir vidutinė įtampa.

56. Perdavimo ir skirstymo sistemos tarpusavyje susietos elektros pastočių lygmeniu; pastotėse iš perdavimo sistemų atitekanči labai aukštos arba aukštos įtampos elektros energija transformuojama į vidutinės įtampos elektros energiją, kad ją būtų galima paskirstyti panaudojant skirstymo sistemą. Šios elektros pastotės yra sistemų sujungimo taškai, kuriuose paprastai būna aukštos įtampos sudedamųjų dalių, vadinamų pirmine sistema, ir vidutinės bei žemos įtampos komponentų, vadinamų antrine sistema.

57. Atsakant į prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekusio teismo klausimą, ar pagal Direktyvą 2009/72 valstybėms narėms leidžiama į nacionalinės teisės aktus, kuriais perkeliama direktyva, įtraukti papildomus kriterijus, kuriais remiantis galima atskirti perdavimo sistemą nuo skirstymo sistemos, būtina atsižvelgti į pirma aptartas aplinkybes.

58. Visų pirma reikėtų pažymėti, kad sąvokų „perdavimo sistema“ ir „paskirstymo sistema“ apibrėžtyse, kurias Teisingumo Teismas suformulavo remdamasis Direktyvoje 2009/72 pateiktomis apibrėžtimis, nėra jokių nuorodų į valstybių narių nacionalinę teisę; šios sąvokos turi būti suprantamos kaip savarankiškos Sąjungos teisės sąvokos ir dėl to Sąjungos teritorijoje turi būti aiškinamos vienodai, kad būtų pasiekti šios direktyvos tikslai, priminti šios išvados 24–28 punktuose.

59. Antra, pažymėsiu, kad labai svarbu aiškiai atskirti elektros energijos perdavimo veiklą (ir sistemą) nuo skirstymo veiklos (ir sistemos), nes pagal Direktyvą 2009/72 perdavimui ir skirstymui taikoma skirtinga teisinė tvarka, o atitinkamų sistemų operatoriams – skirtinga atsakomybė. Tai taip pat reiškia, kad šis skirtumas visose valstybėse narėse turi būti traktuojamas vienodai.

60. Nors, kaip teisingai pažymėjo Komisija, Direktyvoje 2009/72 nėra visiškai ir visapusiškai suderinti visi aspektai, kuriuos ji reglamentuoja²⁵, todėl valstybės narės turi diskreiją pačios pasirinkti tinkamiausius būdus įgyvendinti užsibrėžtus tikslus, vis dėlto manau, kad joje yra nustatytos tam tikros pagrindinės sąvokos, kurių taikymo sritis, siekiant šių tikslų, būtinai turi būti vienoda.

61. Prie tokių sąvokų, be jokios abejonės, priskiriamos sąvokos elektros energijos „perdavimas“ ir „skirstymas“, kaip apibrėžta minėtos direktyvos 2 straipsnio 3 ir 5 punktuose, pagal kurias Teisingumo Teismas apibrėžė sąvokas „perdavimo sistema“ ir „skirstymo sistema“. Iš tikrųjų šios sąvokos atlieka pagrindinį vaidmenį pačios direktyvos struktūroje.

²⁵ Dėl vertinimo, ar Direktyvoje 2009/72 nustatytas suderinimas yra visapusiškas, ar ne, pagal analogiją žr. generalinės advokatės E. Sharpston argumentus jos išvados byloje *FENS* (C-305/17, EU:C:2018:536) 28 ir paskesniuose punktuose. Šiuo klausimu taip pat žr. atitinkamo 2018 m. gruodžio 6 d. Sprendimo *FENS* (C-305/17, EU:C:2018:986) 23 ir paskesnius punktus bei generalinio advokato M. Szpunar išvados byloje *Renega* (C-238/17, EU:C:2018:571) 50 punktą.

62. Šiuo klausimu reikėtų pažymėti, kad Direktyvoje 2009/72 yra nustatyta suderinta sistema, kurią sudaro tarpusavyje susijusios teisinės sąvokos ir kuria siekiama tikslų, Sąjungos teisės aktų leidėjo siekiamų įgyvendinti ją priimant. Atsižvelgdamas į tai, manau, kad leidimo valstybėms narėms iš dalies keisti tokias pagrindines sąvokas, kaip „perdavimas“ ir „skirstymas“, kuriomis grindžiama pati direktyvoje nustatyta sistema, pasekmė būtų nevienodas šių sąvokų taikymas, nulemiantis reglamentavimo suskaidymą, o tai trukdytų siekti šių tikslų, visų pirma, pagrindinio tikslo – sukurti elektros energijos vidaus rinką.

63. Atsižvelgdamas į šiuos argumentus manau, kad Direktyvos 2009/72 2 straipsnio 3 ir 5 punktai turėtų būti aiškinami taip, kad įtampa yra skiriamasis elektros energijos perdavimo ir skirstymo kriterijus ir – kartu su atitinkamo tinklo funkcija – svarbus kriterijus siekiant nustatyti, ar tinklas yra perdavimo, ar skirstymo sistema, kaip tai suprantama pagal šią direktyvą.

64. Taigi valstybės narės negali savo nacionalinėje teisėje nustatyti papildomų kriterijų, pagal kuriuos būtų galima perdavimo sistemą atskirti nuo skirstymo sistemos. Tačiau pagal Direktyvą 2009/72 valstybėms narėms paliekama tam tikra veiksmų laisvė taikyti šias sąvokas, jeigu nebus pakenkta pačioje direktyvoje nustatytiems tikslams, pavyzdžiui, nustatant įvairių įtampos lygmenų (labai aukštos, aukštos, vidutinės ir žemos) atitinkamas ribas.

65. Aptariant šį klausimą taip pat reikėtų pažymėti, kad, remiantis Direktyvos 2009/72 2 straipsnio 4 ir 6 punktuose pateiktomis sąvokų „perdavimo sistemos operatorius“ ir „skirstymo sistemos operatorius“ apibrėžtimis, tiek perdavimo sistemos operatorius, tiek skirstymo sistemos operatorius gali būti atsakingi už atitinkamas sistemų jungtis. Iš šios apibrėžties matyti, kad pagal Direktyvą 2009/72 valstybės narės gali nuspręsti, ar perdavimo sistemų ir skirstymo sistemų sujungimo punktai, kaip antai šios išvados 56 punkte nurodytos elektros transformavimo pastotės, yra perdavimo sistemos, ar skirstymo sistemos dalis.

2. Dėl reikalavimo, kad skirstymo sistemos operatoriui priklausytų skirstymo veiklai vykdyti naudojamas turtas

66. Iš ankstesnėse dalyse mano pasiūlyto atsakymo į pirmojo prejudicinio klausimo pirmą dalį matyti: kadangi valstybės narės negali nustatyti jokio papildomo įtampos ir funkcijos kriterijaus, leidžiančio atskirti perdavimo ir skirstymo sistemas, į antrą to klausimo dalį reikėtų atsakyti taip, kad valstybė narė negali savo nacionalinėje teisėje nustatyti papildomo šių sistemų atskyrimo kriterijaus – sąlygos, kad operatoriui priklausytų turto, naudojamo vykdant atitinkamą veiklą, nuosavybės teisės.

67. Dėl to manau, kad pirmojo prejudicinio klausimo antrą dalį reikėtų išnagrinėti nuodugniau.

68. Direktyvos 2009/72 sistemoje reikalavimas, kad tinklo operatorius būtų turto, naudojamo vykdant atitinkamą veiklą, savininkas, t. y. iš esmės būtų tinklo savininkas, nelaikomas perdavimo ir skirstymo veiklos, t. y. abiejų tipų tinklų, skiriamuoju kriterijumi. Šis reikalavimas yra veikiau subjektyvus, susijęs su subjektams, kurie gali būti laikomi arba paskirti šių dviejų tipų sistemų operatoriais, taikoma teisine tvarka. Iš tikrųjų jis yra susijęs su sistemos operatoriaus teisine padėtimi, o ši susijusi su veiklai vykdyti naudojamu turtu arba, konkrečiai kalbant, su tinklu.

69. Šiuo klausimu reikėtų pažymėti, kad pačios Direktyvos 2009/72 17 straipsnio 1 dalies a punkte yra nustatytas būtinas reikalavimas, kad nepriklausomos perdavimo sistemos operatoriui priklausytų perdavimo sistemos ir kito perdavimo veiklai vykdyti reikalingo turto nuosavybės teisės.

70. Ši nuostata atitinka Direktyvos 2009/72 nuostatas, kuriomis siekiama užtikrinti, kad tiekimo ir gamybos veikla būtų iš tikrųjų atskirta nuo tinklo eksploatavimo veiklos²⁶.

²⁶ Žr. Direktyvos 2009/72 11 konstatuojamąją dalį.

71. Direktyvoje 2009/72 tokio reikalavimo skirstymo sistemos operatoriui nenumatyta²⁷.

72. Jos 26 straipsnio 1 dalyje tiksliai numatyta, kad tais atvejais, kai skirstymo sistemos operatorius yra vertikalios integracijos įmonės padalinys, nėra „įpareigojimo skirstymo sistemos operatoriaus turto nuosavybę atskirti nuo vertikalios integracijos įmonės“, tačiau pagal to paties straipsnio 2 dalies c punktą „skirstymo sistemos operatoriui turi būti suteiktos faktinės teisės priimti sprendimus nepriklausomai nuo integruotos elektros energijos įmonės, susijusius su turtu, kuris reikalingas tinkl[ui] eksploat[uoti], techninei priežiūrai ar plėtrai“.

73. Šiomis aplinkybėmis, atsižvelgiant į tai, kad Bulgarijos nacionalinės teisės aktuose, visų pirma ZE 88 straipsnio 1 dalyje, yra nustatytas reikalavimas, kad skirstymo sistemos nuosavybės teisės priklausytų to tinklo operatoriui, kyla klausimas, ar reikia patikrinti, ar tokio reikalavimo taikymas atitinka Direktyvą 2009/72.

74. Šiuo klausimu laikausi nuomonės, kad iš principo nacionalinės teisės nuostata, pagal kurią skirstymo sistemos operatorius turi būti tos sistemos savininkas, savaime neprieštarauja Direktyvos 2009/72 idėjai. Atrodo, kad ji iš esmės suderinama su Direktyvos 2009/72 tikslais, nes atitinka logiką, kad reikia griežčiau atskirti įvairius elektros energijos sektoriaus veiklos lygmenis. Atsižvelgiant į tai, tokio pobūdžio nacionalinės teisės nuostata taikoma skirstymo sistemos operatoriui, o toks reikalavimas perdavimo sistemos operatoriui nustatytas jau pačioje direktyvoje.

75. Taigi, manau, jog reikalavimo, kad skirstymo veiklai vykdyti naudojamas turtas priklausytų skirstymo sistemos operatoriui, nustatymas nacionalinėje teisėje iš esmės priklauso diskrecijai, kurią Direktyva 2009/72 valstybėms narėms suteikia šiai direktyvai įgyvendinti.

76. Vis dėlto yra būtina, kad nacionalinėje teisėje nustatant skirstymo sistemos operatoriui tokį subjektyvų reikalavimą neturėtų būti trukdoma įgyvendinti Direktyvoje 2009/72 nustatytų tikslų, o nacionalinis teismas turi tai patikrinti kiekvienu konkrečiu atveju.

77. Atrodo, svarbu pateikti tam tikras pastabas šiuo klausimu.

78. Pirma, kaip matyti iš šios išvados 35–37 punktų, perdavimo ir skirstymo sistemoms turi būti taikomos visos šioje direktyvoje nustatytos teisinės tvarkos nuostatos. Todėl negali būti „pilkyjų zonų“, t. y. elektros tinklo dalių, kurios pagal Direktyvą 2009/72 laikytinos perdavimo sistema arba skirstymo sistema, bet šioje direktyvoje nustatyta teisinė tvarka joms netaikoma. Direktyvoje 2009/72 nėra numatytas *tertium genus* perdavimo sistemos ir skirstymo sistemos skirties atžvilgiu ir daroma prielaida, kad direktyvos nuostatos taikomos visam elektros energijos tinklui.

79. Remiantis tuo, darytina išvada, kad tuo atveju, jei, taikant šios išvados 31 ir 51 punktuose nurodytus įtampos ir funkcijos kriterijus, elektros energijos tinklas turėtų būti laikomas skirstymo sistema, jam turėtų būti taikoma Direktyvoje 2009/72 numatyta skirstymo teisinė tvarka, neatsižvelgiant į papildomo nuosavybės reikalavimo, galbūt nustatyto nacionalinėje teisėje, taikymą.

80. Iš tikrųjų, jeigu, atsižvelgiant į galimus nacionalinėje teisėje nustatytus papildomus reikalavimus, tam tikroms tinklo dalims nebūtų taikoma Direktyvoje 2009/72 nustatyta tvarka, būtų pakenkta Direktyvoje 2009/72 nustatytos sistemos pagrindams ir trukdoma siekti direktyvos tikslų, t. y. sukurti bendrą elektros energijos rinką, užtikrinti laisvą trečiųjų šalių prieigą ir tiekimo saugumą.

²⁷ Teisės aktų leidėjas pasirinko tokį sprendimą dėl to, kad, kaip matyti iš Direktyvos 2009/72 26 konstatuojamosios dalies, diskriminavimo pavojus suteikiant trečiosioms šalims prieigą ir investuojant skirstymo tinklo lygiu yra mažesnis nei perdavimo tinklo lygiu.

81. Taigi, mano nuomone, toks nacionalinės teisės išaiškinimas, pagal kurį sąvoka „skirstymo sistema“ *de iure* neapima viso turto ir visų tinklų, kurių nuosavybės teisės nepriklauso skirstytojui, prieštarauja Direktyvos 2009/72 nuostatoms, neatsižvelgiant į tai, kad taikant Direktyvoje 2009/72 nustatytus kriterijus jie yra laikomi skirstymo sistema. Iš to matyti, kad sistema, kuria transportuojama aukštos, vidutinės ir žemos įtampos elektros srovė, skirta parduoti vartotojams didmenininkams arba galutiniams vartotojams, yra skirstymo sistema, kaip ji suprantama pagal Direktyvą 2009/72, todėl jai taikoma šioje direktyvoje nustatytos teisės normos, neatsižvelgiant į tai, ar jos nuosavybės teisės priklauso skirstymo tinklo operatoriui.

82. Antra, įstatyme nustatytas reikalavimas, kad skirstymo sistemos nuosavybės teisės priklausytų jos operatoriui, neturi trukdyti siekti pagrindinio Direktyvos 2009/72 tikslo sukurti visiškai atvirą rinką, kurioje būtų užtikrinama konkurencija. Konkrečiau tariant, nustačius tokį reikalavimą galėtų susidaryti tam tikra reguliavimo kliūtis patekti į elektros energijos skirstymo sektorių ir kiltų grėsmė, kad skirstymo sistemos savininkui bus suteiktas tam tikras amžinas *de iure* monopolis skirstyti elektros energiją atitinkamoje teritorijoje.

83. Iš tikrųjų, jeigu skirstymo sistemos nuosavybė yra *ex lege* nustatytas būtinas reikalavimas skirstymo veiklai tam tikroje teritorijoje vykdyti, tinklo operatoriumi gali būti paskirtas tik tas sistemos savininkas ir galima nerengti konkursų jos eksploatacijos paslaugoms teikti, todėl, nesant jokios konkurencijos, sistemos savininkas gali turėti mažiau paskatų didinti paties tinklo efektyvumą.

84. Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar taip konkrečiai yra pagal nagrinėjamus nacionalinės teisės aktus.

85. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, mano nuomone, reikėtų daryti išvadą, kad Direktyvos 2009/72 nuostatos iš esmės nedraudžia nacionalinės teisės normos, kurioje nustatytas papildomas subjektyvus reikalavimas, kad skirstymo sistemos operatorius būtų tokios sistemos savininkas, jeigu taikant šį nacionalinėje teisėje nustatytą papildomą reikalavimą netrukdoma siekti šioje direktyvoje nustatytų tikslų, o tai nacionalinis teismas turi nustatyti kiekvienu konkrečiu atveju.

C. Dėl trečiojo prejudicinio klausimo

86. Trečiajame prejudiciniame klausime, kurį, mano nuomone, reikia išnagrinėti anksčiau nei antrąjį²⁸, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia Teisingumo Teismo, ar su Direktyva 2009/72 suderinamos nacionalinės teisės nuostatos, kuriose apibrėžtos sąvokos „elektros energijos perdavimo sistema“ ir „elektros energijos perdavimas“ (kaip antai ZE papildomų nuostatų 1 straipsnio 20 ir 44 punktai) ir pagal kurias vykdyti skirstymo veiklą ir eksploatuoti skirstymo sistemą gali tik tas skirstymo sistemos savininkas (ZE 88 straipsnio 1 dalis).

87. Atsakymą į trečiąjį prejudicinį klausimą galima nustatyti tiesiogiai remiantis mano siūlomais atsakymais į pirmąjį klausimą.

88. Kalbant apie nacionalinės teisės nuostatų, kaip antai ZE papildomų nuostatų 1 straipsnio 20 ir 44 punktų, atitiktį Direktyvai 2009/72, iš šios išvados 65 punkto matyti, kad pagal Direktyvos 2009/72 2 straipsnio 4 ir 6 punktus valstybės narės gali pačios nuspręsti, ar perdavimo sistemų ir skirstymo sistemų sujungimo punktai, pvz., šios išvados 56 punkte minimos elektros energijos pastotės – kuriose ypač aukšta arba aukšta elektros energijos įtampa transformuojama į

²⁸ Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašo į trečiąjį prejudicinį klausimą atsakyti tuo atveju, jei į pirmąjį prejudicinį klausimą būtų atsakyta neigiamai, o į antrąjį prejudicinį klausimą atsakyti, jei į pirmąjį prejudicinį klausimą būtų atsakyta teigiamai. Tačiau, atsižvelgiant į mano siūlomus atsakymus į pirmąjį prejudicinį klausimą ir siekiant pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui naudingą atsakymą, mano nuomone, reikia atsakyti į visus šio teismo pateiktus klausimus.

vidutinę – yra perdavimo sistemos dalis, ar skirstymo sistemos dalis. Iš to matyti, kad Direktyva 2009/72 nedraudžia nacionalinės teisės normų, kuriose numatyta, kad elektros energijos perdavimo sistema apima elektros linijas ir įrenginius, skirtus elektros energijai transportuoti ir aukštos įtampos elektros energijai transformuoti į vidutinės įtampos elektros energiją²⁹.

89. Tokios nacionalinės teisės nuostatos, kaip ZE 88 straipsnio 1 dalies, atitiktis Direktyvai 2009/72 aiškiai matyti iš šios išvados 85 punkto.

D. Dėl antrojo prejudicinio klausimo

90. Antruoju prejudiciniu klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2009/72 nuostatos turi būti aiškinamos taip, kad elektros energijos vartotojas, prijungtas prie vidutinės įtampos elektros energijos tinklo, visada turi būti laikomas atitinkamoje teritorijoje licenciją turinčio skirstymo sistemos operatoriaus klientu, nepriklausomai nuo subjekto, kuriam priklauso įrangos, prie kurios vartotojas yra tiesiogiai prijungtas, nuosavybės teisės, ir taip yra net ir tuo atveju, kai vartotojas tiesiogiai sudarė sutartis su perdavimo sistemos operatoriumi.

91. Toks prejudicinis klausimas kyla susiklosčius faktinei padėčiai, kai vidutinės įtampos elektros linija, jungianti vartotoją su elektros tinklu (linija „Novo pristanishte“, patenkanti į BMF koncesijos sritį), yra prijungta prie vidutinės įtampos įtaiso, esančio perdavimo sistemos operatoriumi priklausančioje elektros pastotėje (ESO priklausančioje pastotėje „Ribari“).

92. Iš išdėstytų argumentų matyti, kad, esant tokiai situacijai, aplinkybė, jog sujungimas vyksta vidutinės įtampos lygiu, savaime nereiškia, kad atitinkamas vartotojas prijungtas prie skirstymo tinklo.

93. Iš šios išvados 56 punkto matyti, kad yra įmanoma, jog vartotojas prijungiamas per vidutinės įtampos įtaisą, kuris yra elektros pastotės dalis. Taikant atitinkamos valstybės narės, kuri, kaip nurodyta šios išvados 65 ir 88 punktuose, turi tam tikrą veiksmų laisvę, nacionalinę teisę, ši elektros pastotė galėtų būti perdavimo sistemos dalis.

94. Tokiu atveju vartotojas, nors ir prijungtas prie vidutinės įtampos elektros tinklo, būtų tiesiogiai prijungtas prie perdavimo tinklo, prie kurio, vadovaujantis Teisingumo Teismo nustatytais kriterijais, primintais šios išvados 38–43 punktuose, turėtų laisvo prisijungimo teisę pagal Direktyvos 2009/72 32 straipsnį. Tokiu atveju tinklo paslaugas šiam vartotojui teiktų perdavimo tinklo operatorius.

95. Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar taip yra nagrinėjamu atveju. Konkrečiau kalbant, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi nustatyti, ar vidutinės įtampos įtaisas, prie kurio prijungta linija „Novo pristanishte“, yra pastotės „Ribari“ vidinis vidutinės įtampos elementas (tos pastotės antrinės sistemos dalis) (sprendžiant iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo pateikto aprašymo, šiuo atveju taip yra), ar tas įtaisas yra „Ribari“ transformavimo pastotės sistemos išorinė dalis, struktūriškai priklausanti skirstymo sistemai.

96. Pirmuoju atveju vartotojas yra tiesiogiai, nors ir vidutinės įtampos lygiu, prijungtas prie perdavimo sistemos, o tinklo paslaugas jam teikia perdavimo sistemos operatorius, todėl jis yra to operatoriaus klientas. Antruoju atveju vartotojas yra prijungtas prie skirstymo sistemos, taigi tinklo paslaugas jam teikia skirstymo tinklo operatorius, ir vartotojas turi būti laikomas jo klientu, neatsižvelgiant į tai, kas yra įrenginio, prie kurio prijungtas vartotojas, savininkas.

²⁹ Mano nuomone, nebūtina išreikšti pozicijos dėl ZE papildomų nuostatų 1 straipsnio 20 punkte aprašyto aspekto, susijusio su elektros energijos srautų persikirstymu, nes, atrodo, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo pateikti klausimai jo neapima.

97. Galiausiai manau, kad svarbu papildomai pažymėti, jog, sprendžiant iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą, vidutinės įtampos elektros linija „Novo pristanishte“ yra naudojama tik elektros energijai tiekti BMF. Jeigu būtų ne taip³⁰, kiltų klausimas, ar ji turėtų būti pripažinta uždara skirstymo sistema, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2009/72 28 straipsnį, jeigu tenkinami atitinkami kriterijai, ar paprasčiausia skirstymo sistema. Bet kuriuo atveju iš šios išvados 35–37 ir 78–81 punktuose išdėstytų argumentų matyti, kad tuo atveju, jeigu tokia vidutinės įtampos linija būtų naudojama elektrai tiekti ne BMF, o kitiems vartotojams, ji turėtų būti pripažinta skirstymo sistema ir jai neišvengiamai būtų taikomos Direktyvos 2009/72 nuostatos.

98. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, į antrąjį prejudicinį klausimą reikėtų atsakyti taip, kad iš Direktyvos 2009/72 2 straipsnio 3, 4, 5 ir 6 punktų aiškinimo matyti, kad prie vidutinės įtampos elektros tinklo prijungtas elektros energijos vartotojas nebūtinai visada turi būti laikomas atitinkamoje teritorijoje licenciją turinčio skirstymo sistemos operatoriaus klientu, o nacionalinis teismas, atsižvelgdamas į visas svarbias teises ir faktines aplinkybes, turi įvertinti, ar tas klientas yra prijungtas prie elektros pastotės, kuri yra perdavimo sistemos dalis, ar prie skirstymo sistemos, neatsižvelgiant į tai, kas yra įrenginio, prie kurio prijungtas vartotojas, savininkas. Pirmuoju atveju vartotojas turi būti laikomas perdavimo sistemos operatoriaus klientu, o antruoju – skirstymo sistemos operatoriaus klientu.

IV. Išvada

99. Remdamasis visais išdėstytais argumentais, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Administrativen sad Sofia-grad* (Sofijos miesto administracinis teismas, Bulgarija) pateiktus klausimus:

1. Direktyvos 2009/72 2 straipsnio 3 ir 5 punktai turi būti aiškinami taip, kad elektros energijos įtampa yra skiriamasis elektros energijos perdavimo ir skirstymo kriterijus ir kartu su atitinkamo tinklo funkcija – svarbus kriterijus siekiant nustatyti, ar tinklas yra perdavimo, ar skirstymo sistema, kaip tai suprantama pagal šią direktyvą. Todėl valstybės narės negali savo nacionalinėje teisėje nustatyti papildomų kriterijų, pagal kuriuos būtų galima perdavimo sistemą atskirti nuo skirstymo sistemos. Nepaisant to, valstybės narės turi tam tikrą veiksmų laisvę taikyti šias sąvokas, jeigu nebus pakenkta pačioje direktyvoje nustatytiems tikslams, pavyzdžiui, nustatant įvairių įtampos lygmenų (labai aukštos, aukštos, vidutinės ir žemos) atitinkamas ribas. Pagal Direktyvos 2009/72 2 straipsnio 4 ir 6 punktus valstybės narės taip pat gali pačios nuspręsti, ar perdavimo sistemų ir skirstymo sistemų sujungimo punktai, pvz., elektros transformavimo pastotės, yra perdavimo sistemos, ar skirstymo sistemos dalis.
2. Direktyvos 2009/72 nuostatos iš esmės nedraudžia nacionalinės teisės normos, kurioje nustatytas papildomas subjektyvus reikalavimas, kad skirstymo sistemos operatorius būtų tokios sistemos savininkas, jeigu taikant šį nacionalinėje teisėje nustatytą papildomą reikalavimą netrukdoma siekti šioje direktyvoje nustatytų tikslų, o tai nacionalinis teismas turi nustatyti kiekvienu konkrečiu atveju.
3. Direktyvos 2009/72 nuostatos nedraudžia tokios nacionalinės teisės normos, kurioje numatyta, kad elektros energijos perdavimo sistema apima elektros linijas ir elektros įrenginius, skirtus elektros energijai transportuoti ir aukštos įtampos elektros energijai transformuoti į vidutinės įtampos elektros energiją.
4. Direktyvos 2009/72 2 straipsnio 3, 4, 5 ir 6 punktai turi būti aiškinami taip, kad prie vidutinės įtampos elektros energijos tinklo prijungtas elektros vartotojas nebūtinai visada turi būti laikomas atitinkamoje teritorijoje licenciją turinčio skirstymo sistemos operatoriaus klientu, o nacionalinis

30 Iš tikrųjų iš BMF pastabų, pateiktų Teisingumo Teismui, neišku, ar kitą vartotoją (*Pristanishte Burgas EAD*) elektros energija pasiekia ta pačia linija.

teismas, atsižvelgdamas į visas svarbias teisines ir faktines aplinkybes, turi įvertinti, ar tas klientas prijungtas prie elektros pastotės, kuri yra perdavimo sistemos dalis, ar prie skirstymo sistemos, neatsižvelgiant į tai, kas yra įrenginio, prie kurio prijungtas vartotojas, savininkas. Pirmuoju atveju vartotojas turi būti laikomas perdavimo sistemos operatoriaus klientu, o antruoju – skirstymo sistemos operatoriaus klientu.